

Ideológiáról — saját használatra

Ideológiáról — saját használatra címmel kiadványt jelentetett meg a KISZ Központi Bizottságának Középiszkolai és Szakmunkástanulói Tanácsa a tizenévesek felnevelésében fontos szerepet betöltő KISZ-vezetőknek, pedagógusoknak, valamint a szülőknek.

Mi az ideológia, mi a világnézet, s mik a világnézetű nevelés összetevői — sorakoznak a kérdések, és a rájuk adott válaszok a kiadvány cikkeiben, amelyek szólnak a serdülők világképéről, a személyiség kialakulásáról is. Társaik és önmaguk jobb megismerésében jelent segítséget az ifjú olvasóknak az osztálytársak közötti, a baráti kör, a szerelmi és a családi kapcsolatok

elemzése. A kérdések a diákok mindennapjaiban leggyakrabban elhangzó témákról szólnak, s a válaszok segítik a fiatalok tájékozódását. Megismerhetik a kötetet forgató olvasók többek között a KISZ környezetvédelmi álláspontját és képet kaphatnak a változó valósággal együtt változó értékek mozgásáról.

A tizenéveseknek az osztályterekben és a sportcsarnokokban, otthon és KISZ-táborokban történő nevelésében segédkező, hiánypótló kiadványt idegen szavak és kifejezések szótára zárja. A kötet szerzői között szerepel Ancsel Éva, Gecse Gusztáv, Pataki Ferenc és Ranschburg Jenő is.

Az Operaház terve

A Magyar Állami Operaház társulatára a repertoárdarabok magas színvonalú tolmácsolása mellett több dalmű felújítása, illetve bemutatása, külföldi vendégszereplés vár a következő, a 104. évadban.

A művészek és a színház dolgozói már augusztus 31-én megkezdik a próbákat, a felkészülést az 1987–88-as évad megnyitására. A Nép-köztársaság útján lévő dalszínház szeptember 15-én Erkel: Bánk Bán, az Erkel Színház pedig október 20-án Erkel: Hunyadi László című operájával nyitja meg kapuit.

Jó-e, ha verseng a diák?

Rége az iskola — még a mostani ötven-hatvan évesek gyerekkorában is — meglehetősen elzárkózott a kívülről kíváncsi pillantásai elől, csak a legközvetlenebbül érdekelték tekinthettek be igazán a nevelőmunka, a tanítás belső folyamataiba. (Legfeljebb az év végi vizsga volt nyilvános az elemi iskolákban.) Az persze azért mindenki előtt világos volt, aki csak szemérmeyt is érdeklődött az iskolai élet iránt, elsősorban saját emlékeiből vagy gyermekei elbeszélései alapján, hogy minden osztályban, minden évfolyamon komoly verseny folyik a tanulók között a helyezésekért, a tanuláshoz nyújtott teljesítmények szerint.

E sorok írójának is vannak idevágó emlékei; a falusi elemi iskolából éppúgy, mint a szigorú szerzetesi gimnáziumból. Mindig tudtuk, hogy közülünk ki az osztályelső, kik szoronganak a nyomában, és kik a sereghajtók, akiket a tanító úr rendszerint a számpadba, azaz, a tanterem leghátó padjába ültet. Felneveltem egyaránt tudomásul vette hajdanán, hogy az iskolában — nevezzük nevén — szellemi küzdelem folyik, és ha valaki nem igyekezik a tanulásban, akkor bizony lemarad, aminek majd az életben, az érvényesülésben látja kárát.

Nagyon messzire nyúlunk vissza a tanulók közti versengés hagyományai. A középkori iskolákban alakult ki az a szokás, hogy a tanító a legjobb tanulókat közvetlenül maga elé ültette, mögöttük helyezkedtek el az átlagos teljesítményt nyújtó növendékek, s legvégül a lusták, a hanyagok. A kirívóan gyatra teljesítményt felmutató gyerek fejére maszkot húztak, egy zsákdarabból formált számréjet, s úgy küldték hátra, az utolsó padba. Innen az iskola nyelvén a máig élő kifejezés: számpad. Hallatlanul fontosnak tartotta a korabeli pedagógia, hogy a tanár minél jobban támaszkodhasson a tanulók egyéni becsúgyára. Sok száz éven keresztül igyekeztek befogni ezt a szelet a tanulás vitorlájába.

Napjainkban kevés szó esik becsúgyról, diákok közötti szellemi versengésről. Tudatunkban rossz csengése van ennek a kifejezésnek, akár tanulásról, akár munkáról legyen szó. A lélektan tudós képviselői a gyerekek közti versengést együtt szokták emlegetni az együttműködéssel, az úgynevezett kooperációval, ám két elentétes magatartásformaként, és amíg az együttműködés helyes, kívánatos viselkedésnek minősül, addig a rivalizálás negatív előjelet kap. Ennek nyomán — ki ki próbát tehet a környezetében, hogy így van-e ez — sokan úgy gondolják, hogy a verseny szétfelbomló az emberi kapcsolatokat, vagyis romboló jelenség a tanulók közösségében is, ezért a pedagógusnak minden körülmények között a fékezésre, sőt a teljes megszüntetésére kell törekednie.

Évtizedek óta hat nálunk ez az — enyhén szólva — vulgáris szemlélet, és nemcsak a lélektan, illetve a pedagógia ber-

keiben, hanem társadalmi méretekben is. A versengő, nagyobbra törő diák például sok helyütt ezért lesz „karrierista”, ennek okáért aztán nem is próbál előre állni, és maga után húzni a többieket, az osztályban fokozatosan hátrébe szorul. Iskoláink egy részében a jól tanuló, kötelességtudó diák ma nem hangadó, sokkal inkább a kényelmeskedő, lezser figurák azok. A langyos középátlás és az igénytelenség eluralkodásával akaratlanul is elmondunk a tanulók rivalizálásában rejülő húzóerőről.

Igaz — bár pedagógiai vagy közéleti fórumokon nyíltan nem beszélünk róla — hogy egyes iskolákban, főként a középiskolák kiemelkedő osztályaiban, azért egymás nyomába erednek a tanulók. A kiugró teljesítmény az osztálytársak körében úgy vált ki elismerést, hogy közben követésre ösztönöz. Ez magyarázza, hogy vannak olyan gimnáziumok, amelyekből seregestül jutnak be a diákok felsőfokú oktatási intézményekbe. Az ilyen iskolákban lobog a versenyszellem, de anélkül, hogy nyilvánosan valaki is táplálna a tüzet.

Újabban, egyelőre csak szőrmentiben, a pedagógiai szakirodalomban már szó esik az iskolai versengés természetéről. Nevelési szakemberek arra mutatnak rá, hogy a diákság iskolai viszonyaiban, akárcsak a felnőttek életében, például a munkahe-lyen, együtt, egyszerre van jelen az együttműködés és a rivalizáció. Például, ha a tanár közösen megoldandó feladatot jelöl ki, az együttműködőknek akkor is kedvük támadhat összemérni erejüket, hogy a közös feladat megoldásában ki lesz a legügyesebb, a leggyorsabb. Ilyenkor megmutatkozik, hogy a versengés nincs kárára az emberi együttélésnek, mert annak természetes velejáró jelensége.

A versengés a társadalom kisebb-nagyobb közösségeiben meglevő pozíciók, szerepek, normák alakulásában előkelő szerepet tölt be, de nélkülözhetetlen a csoportokon belüli viszonyok gazdagítása, sőt humanizálása szempontjából is. „Az egyén életében kettős a funkciója — olvasom egy tanulmányban —, egyrészt lehetővé teszi, hogy a társakkal való összehasonlítás során az egyén saját értékeit felbecsülje, másrészt elősegíti a felismert értékeknek megfelelő, csoporton belüli státusz és szerep elnyerését.”

Ha valaki baráti társaságban netán szóba hozza ezt a témát, bizonyára parázs vita robban majd ki körülötte. Mert korántsem mindegy, és ezúttal erről még nem szólnunk, hogy ki, mi módon akar a közösségben előre kerülni. Az eszközök, a célok sohasem lehetnek közömbösek. Mások legázolására, megáldására a szociális erkölcs semmilyen körülmények között sem adná az áldását. De versenyezni kell, mert az élen haladni olyan lendítőerő, amelyről a társadalom és az iskola sem mondhat le.

P. Kovács Imre

Gyermekek a közlekedésben

Vigyázzunk rájuk — vigyázzanak magukra!

Az elmúlt negyedszázadban közel hatszorosára nőtt gépkocsiparkunk. A század elején épült utcánk, mint érszűkületes védkeringési rendszer, alig tudják átengedni a forgalmat. Szerencsére a balesetek nem emelkedtek olyan arányban, mint a gépkocsik száma, de súlyosabbá váltak. Száz balesetetből nyolcvanát a gépkocsivezető okoz, húszat a gyalogos. S közöttük nagyon sok a gyerek. A kerékpárosok huszonkét százalékkal lényegesen többször szenvedő alanyai a már-már kaotikus forgalomnak, mint az elmúlt években. S zömében a gyerekek bicikliznek, hiszen mi, felnőttek is, ezt tanácsoljuk nekik. Még két figyelemre méltó adat: a balesetek június hónapban történnek. A legkritikusabb időszak a reggel hét óra. Elgondolkodtató!

Eligazítani és eligazodni. A gyermeknevelés és -oktatás erre a két pillérre épül. A közösségi magatartásformákat nemcsak a szoba, vagy az iskola négy fala között kell (lene) oktatnunk, hanem az utcán, az iskola környékén, az otthon környezetében egyaránt. Ki is alakítottunk erre egy látszólag jól szuperáló intézményrendszert. Az iskolában évente három-négy osztályfőnöki órán beszélgetnek a tanulók a közlekedésről. Az erősen az iskolához kötött úttörőszervezetben van közlekedésbiztonsági óra. Az Országos Közlekedésbiztonsági Tanács pedig megszervezte a tanórákon kívüli közlekedésbiztonsági mozgalmakat. Arra törekednek, hogy a legfontosabb magatartásformák ismeretét és alkalmazását alap-, területi és országos szinten versenyrendszerbe építsék. Például 1985-ben 2282 általános iskolában 206 921 tanuló vett részt a versenyeken. Az előző évekhez képest csökkent a versenyben részt vevő iskolák száma, a vetélkedő tanulók azonban többen vannak. Elgondolkodtató, hogy 1246 általános iskolába még nem jutott el a mozgalom, s ez igen nagy szám. Még valami: úgy tűnik, hogy minden esztendőben ugyanazok a tanulók vesznek részt a versenyeken.

Utolsó helyen említjük — pedig a legfontosabb — a család magatartásformáló erejét. A tilos jelzésen gyermekét átvonuló anya, a gépkocsiban szitkozódó stresszben vezető apa nem a jó példát jelentik a hátsó ülésen gubbasztó gyermeknek. Hányszor előtört meg bennünket, akik gépkocsit vezetünk, olyan au-

Fékszikorgás, majd tompa puffanás. A gépkocsivezető sápadtan ugrik ki autójából. Az úttesten furcsa-mereven fekszik egy gyermek. Embergőyűr veszi körül, a hisztérikus hangokat azután elnyomja a mentőautó vijjogása. Gyermekbaleset! Történhet falun vagy városban, lehet, hogy tegnap volt vagy ma, lehet, hogy holnap fogja sokkolni idegeinket.

tó, melynek a hátsó ülésén nyelvet nyújt és számréjűt mutat a gyerek. Meggyőződése, hogy nem ő tehet róla!

Pergethetnénk a riasztó képeket, de nem ez a célunk. Az Országos Közlekedésbiztonsági Tanács, karöltve a Művelődésügyi Minisztériummal és a Magyar Úttörők Szövetségével országos elnökségével, májusban kiemelten foglalkozott a gyermekek közlekedésbiztonsági helyzetével. Nemrég rendezték meg — az összehangolás szándékával — azt a tanácskozást, mely újabb ajánlásokat kívánt megfogalmazni. Szó esett itt a televízió, a rádió és a nyomtatott sajtó megnövekedett felelősségéről. Mert valljuk be, hogy például a televízió kutya—macska figurája nem gyerekeknek szóló, hanem gyermekded volt. A fejlett motorizációjú országokban már egy évtizede kimutatják, hogy az elméleti oktatás semmiféle hatással nincs a gyermekek közlekedési magatartására. Az utóbbi évek hazai kutatásai is bebizonyították, hogy az osztálytermi oktatás eredményes ugyan a tanulási célok elérésében, de nem hatékony a magatartásváltozás tekintetében. Az elméleti tudás tehát nem biztosítja a helyes magatartásnak. Külön gond az, hogy a (különösen az alsó tagozatos) gyermekeknek folyamatosan veszélyhelyzetekről beszélünk, s ez elbizonytalanítja, esetenként neurotizálja őket a közlekedésben.

„Szeressük a gyermeket — az utcán is!”

Petress István szavai voltak ezek a tanácskozáson. Azt hiszem, hogy ebben a látszólagos közhelyben sűrűsödik minden teendők. A szeretet részben bölcsességet jelent. Okosan kell felhasználni a tévé, a rádió és az írott sajtó lehetőségeit, úgy, hogy amit közvetítenek, az beszédtema lehessen a családban. A szeretet türelmet is hordoz magában. Tudnunk kell azt, hogy a gyermek vagy nem érzi a konk-

rét helyzetben a veszélyt, vagy ezért kerül kritikus helyzetbe, mert szorongást oltottunk belé. A kettő között kell megtalálnunk az arany középutat. Hogyan? Nem általánosságokkal. Nem pusztán a szabályok befigyaltatásával. Mindenekelőtt egész közlekedési morálunkat kell megváltoztatni ahhoz, hogy egy még motorizáltabb korban elengedhesük gyermekeink kezét — nyugodtan. Segítenünk kell a lakóhelyi gyermekközösségek kialakulását. Mivel ugyanis együtt ismerkednek az utcával, a forgalommal, olyan nagy tűrőképességű emberek irányítanak őket, akik tekintélyt tudnak szerezni előttük. S még valami. A mai gyerekeknek is vannak példaképei, ha úgy tesszük, bálványai. Ne áttaljuk bevinni őket ebbe a munkába. Egyezőval éppen itt az ideje annak, hogy végre a gyermekek közlekedésre nevelésében összekapcsoljuk az elméletet a gyakorlattal.

Ruttkay Levente

Orosz irodalmi diákköri dolgozatok

Új JATE-kiadvány

A közelmúltban jelent meg a tavalyi év legszínvonalasabb orosz irodalmi diákköri dolgozatait egybe-gyűjtő acta. Nem előzmény nélküli ez a kiadvány, az első kötet két éve került az olvasók kezébe. *Bagi Márta* dolgozatában *Dosztojevszkij Bűn és bűnhődés* című regényének kevésbé feldolgozott problémakörével foglalkozik: Porfirij Petrovics és Raskolnyikov intellektuális párbaját vizsgálja. Az elemzés az újabb szempont bevonásával árnyaltabban világítja meg, hogy Raskolnyikov individuális tökéletesedésének programja miért is vall kudarcot, hogyan fordul lelkiismerete saját logikája ellen.

Egy-egy kései *Tolsztoj*-elbeszélést (*Az ördög*, *Szergej atya*, *Isteni és emberi dolgok*) értelmez / *Török Márta*, *Khin Erzsébet* és *Kereszti Aladár*. A dolgozatok a kései tolsztoji program (az abszolút személyes világkép megtartása mint egyetlen értelmes cél, illetve a szeretet-elv érvényességének felismerése és megvalósítása) jegyében született parabolák értő és igényes elemzése, az eszméletörténeti szempont következetes végigvételével

Cipretity József F. K. *Szologub* szimbolista orosz költő és író *Az undok ördög* című regényét elemzi. *A. M. Bulgakov* regényét (*A fehér gárda*) sajátos apokaliptizsként értelmezi. E koncepció jegyében összeveti a művet *János jelenéseivel*, illetve részletesen elemzi a konkrét és közvetett utalásokat a Bibliára.

Valentiny Klára J. Zamjatin *Aradás* című elbeszélését vizsgálja. Zamjatin kisregényében a stilizált primitívizmus, az ősi primitív archetipikus rétegek megjelentését véli fedezni. A dolgozat írója szerint az ősi rituális elemek az elbeszélés szimbolikus jeleivé formálódnak, melyeket három szinten csoportosít, s ez alapján értelmezi a szöveget.

A kötet célja, hogy felhívja az érdeklődők figyelmét az orosz irodalom nehezen értelmezhető műveire és sajátos problémáira. Nemcsak egyetemi hallgatóknak, hanem középiskolai tanároknak és diákoknak is ajánlhatjuk e kiadványt.

Puskás Melinda

Környezetkímélő termékek

„Természetkímélő” háztartási vegyszerek, kozmetikumok gyártásával, forgalomba hozatalával segíti a környezetvédelmi programok végrehajtását az ipar és a kereskedelem.

Hazánkban évente 60 millió flakonnyi aerosolos terméket értékesítenek. Az elmúlt évtizedben szinte valamennyi freon-hajtógázzal készült, a tudományos kutatások szerint azonban ez a gáz megbontja, károsítja a föld levegőjét védő ózonréteget. Ezért világszerte — így nálunk is — folynak olyan kutatások, hogyan lehet a freont más hajtóanyagokkal felcserélni.

A Belkereskedelmi Minisztérium több vegyipari cégnél, például a szegedi Universal Ipari Szövetkezetnél, a Medikémiánál és a szombathelyi Claudia Ipari Szövetkezetnél olyan töltő gépsorok vásárlását, illetve kiépítő berendezések beszerzését támogatta anyagi lag, amelyekkel többféle hajtógáz töltését is el tudják végezni. A minisztérium szorgalmazza az újra feldolgozható aerosolos fémflakonok begyűjtését is.